

Експериментальне дослідження сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії

Розкривається специфіка експериментального дослідження сформованості музично-сценічних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів у процесі фахового навчання. Акцентовано увагу на особливостях використання здобутків театральної педагогіки у процесі підготовки майбутніх учителів музики і хореографії до фахової діяльності. Показана розробка діагностичних методик формування музично-сценічних умінь. Визначено чотири компонентних блоки музично-сценічних умінь, а саме: мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-пізнавальний, емоційно-корекційний, комунікативно-артистичний, а також критерії та показники. Розроблено багаторівневу характеристики процесу формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії. Здійснений моніторинг реального стану сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії, що стало концептуальним у розробці подальших етапів експериментального дослідження. Наведено приклади розроблених методик констатувального дослідження з формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів хореографії.

Ключові слова: діагностика; вчитель музики і хореографії; формування музично-сценічних навичок; етапи експериментального дослідження.

Актуальність дослідження сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії пов'язана з орієнтацією мистецького навчання на інтегративно-оптимізаційні його результати. Адже сутність поняття «музично-сценічні уміння» майбутнього вчителя-хореографа, полягає в складному комплексі інтелектуальних, емоційних, вольових, регулятивних, художньо-творчих якостей, що обумовлюють його здатність до артистичного втілення художнього образу. Цей процес здійснюється у музично-сценічній діяльності на основі засвоєння спеціальних знань, навичок та практичного фахового досвіду студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. На цій основі визначено структуру сформованості музично-сценічних умінь майбутнього вчителя хореографії.

Різноманітні аспекти проблеми формування музично-сценічних умінь знайшли відображення в роботах дослідників В.Абрамяна, О.Булатової, Ж.Ваганової, Ю.Слісовенка, В.Загвязінського, Н.Тарасевич та ін. Науковці акцентують увагу на особливостях використання здобутків театральної педагогіки у процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, зокрема професійного спілкування. Даної проблеми торкаються дослідники педагогічної майстерності, а саме: О.Абдулліна, В.Бутенко, І.Зязюн, В.Кан-Калік, А.Мудрик, Г.Сагач, В.Сластьонін, В.Ягупов та ін. У контексті нашого дослідження особливої значимості набувають праці майстрів сцени в галузі акторської психотехніки (Ю.Азаров, Г.Вільсон, С.Гіппіус, К.Станіславський, М.Чехов та ін.), відомих вітчизняних та зарубіжних науковців-музикантів (О.Апраксина, Л.Арчажникова, А.Болгарський, К.Завалко, А.Козир, Ю.Мостова, Г. Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О. Щолокова, Вей Лімін, Цзінь Нань, Ян Хун Нянь, Цзен Хун, Ян Цзюнь та ін.).

Мета статті полягає у розкритті специфіки експериментального дослідження сформованості музично-сценічних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів у процесі фахового навчання. На цьому етапі важливо показати зміст діагностичної методики й обґрунтувати результати дослідно-експериментальної роботи з визначення рівнів сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії.

Для проведення діагностичного дослідження з проблеми формування музично-сценічних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів необхідно було розробити структуру означеного феномена. На основі розроблених структурних компонентів, критеріїв і показників досліджуваного феномена, був здійснений моніторинг реального стану сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів хореографії, що стало концептуальним у розробці подальших етапів експериментального дослідження. У структурі музично-сценічних умінь визначено чотири компонентних блоки: мотиваційно-орієнтаційний,

когнітивно-пізнавальний, емоційно-корекційний, комунікативно-артистичний, кожен з яких характеризується певним змістом і виконує конкретні завдання. Критерії оцінювання розроблені у відповідності до змісту компонентної структури музично-сценічних умінь студентів: критерієм мотиваційно-орієнтаційного компонента є міра сформованості позитивного ставлення студентів до музично-сценічної діяльності, показниками якої виступають: наявність потреби у систематичному здійсненні музично-сценічної діяльності; усвідомленість значущості формування музично-сценічних умінь; критерієм когнітивно-пізнавального компонента виступає міра здатності майбутніх учителів музики і хореографії до адекватного осмислення та аналізу результатів музично-сценічних дій, яка визначається за показниками обізнаності щодо специфічних рис музично-сценічної діяльності та умінням визначати логіку музично-сценічних дій, оперувати музично-сценічним тезаурусом; критерієм емоційно-корекційного компонента визначено міру здатності студентів до коригування емоційних реакцій у процесі музично-сценічної діяльності, показниками якої є здатність до регуляції емоційно-психологічного забарвлення музично-сценічного процесу та уміння емоційно-образної концентрації у процесі створення музично-сценічного образу; критерієм комунікативно-артистичного компонента є міра здатності до творчої музично-сценічної діяльності, яка визначається за такими показниками, як уміння артистичного втілення художнього образу в музично-сценічній діяльності та уміння встановити емоційно-психологічний контакт з іншими учасниками музично-сценічної дії, слухацькою аудиторією.

Ефективність процесу формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів хореографії значною мірою залежить від визначення їх рівневої характеристики. Розробка рівневих характеристик здійснювалась на підставі зазначених критеріїв та показників. Для ефективності педагогічної діагностики досліджуваного процесу було встановлено три рівні сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів хореографії: *низький, середній, високий*.

Низький рівень сформованості музично-сценічних умінь властивий студентам, які проявляють упереджено негативне ставлення до виконання музично-сценічної діяльності, вирізняються відсутністю потреби її систематичного удосконалення. Дана категорія студентів не усвідомлюють значущості музично-сценічних умінь у діяльності вчителя хореографії, що зумовлено незадовільним рівнем обізнаності щодо специфіки виконання музично-сценічної діяльності, відсутністю навичок створення візуально-пластичної інтерпретації, проектування й аналізу логіки музично-сценічних дій. Під час виконання музично-сценічної діяльності студенти низького рівня не здатні до тривалої концентрації уваги у створенні музично-сценічного образу. У процесі його відтворення проявляють інертність моторики й скутість рухів або ж навпаки, надмірну метушливість і неадекватність пластики сценічних рухів музичному смислового навантаженню. Через хвилювання, їм важко контролювати свої сценічні дії, їх міміка є маловиразною, вони не здатні утримувати увагу глядачів, встановлювати емоційно-психологічний контакт з слухацькою аудиторією й іншими учасниками музично-сценічної дії.

Середній рівень сформованості музично-сценічних умінь характерний студентам, які усвідомлюють значущість своєї діяльності, легко захоплюються музично-сценічними завданнями, але проявляють інтерес ситуативно, відповідно до музично-хореографічного матеріалу. Студенти даного рівня володіють елементарними знаннями щодо створення візуально-пластичних композицій, навичками мізансценування й аналізу логіки розгортання сценічної дії, водночас не здатні у повній мірі відтворити візуально-пластичний образ у процесі музично-сценічної діяльності. Їх характеризує достатня естетика й технічна відпрацьованість сценічних рухів (вільність у застосуванні жестів, здатність до їх мимовільної зміни, артикуляційна чіткість), повна узгодженість між сценічними рухами та характером музики, достатня ефективність візуально-пластичних жестів, що організують процес музично-хореографічної діяльності. Проте усі ці прийоми у відтворенні музично-сценічного образу носять формальний характер, позбавлені емоційності й яскравості. Їх супроводжує відсутність продуктивного емоційно-психологічного й візуального контакту із учасниками музично-сценічної дії, слухацькою аудиторією. Водночас, представники середнього рівня здатні до

регуляції власних емоційних реакцій у процесі виконання музично-сценічної діяльності, але лише за умови присутності зовнішнього педагогічного контролю.

Високий рівень сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів хореографії характеризується стійким позитивним ставленням до музично-сценічних завдань, яскраво вираженою потребою систематичного здійснення такої діяльності з усвідомленням необхідності формування відповідних музично-сценічних умінь. Даній категорії студентів властивий прояв ґрунтовних знань щодо специфіки музично-сценічної діяльності, аналізу логіки розгортання сценічної дії, навичок мізансценування й створення візуально-пластичних композицій. Високий рівень притаманний студентам, які здатні яскраво відтворювати візуально-пластичний образ у процесі музично-сценічної діяльності. Їм властива естетична привабливість й технічна досконалість сценічних рухів, інформативна чіткість й вільність у застосуванні візуально-пластичних жестів, їх повна узгодженість із характером музики, що забезпечує ефективність організації процесу музично-хореографічної діяльності. Студенти із високим рівнем сформованості музично-сценічних умінь здатні до свідомого коригування емоційних реакцій, цілковитої концентрації у створенні музично-сценічного образу, адекватної самооцінки власної музично-сценічної діяльності. Вони володіють художньою мірою у застосуванні міміки, пантоміміки, здатні заряджати учасників музично-сценічної дії відповідними емоціями, встановлювати емоційно-психологічний контакт із слухачською аудиторією.

Рівнева характеристика музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії дозволила оцінити реальний стан сформованості музично-сценічних умінь студентів. Для підтвердження припущення того, що формування музично-сценічних умінь доцільно здійснювати у процесі освоєння різних видів музично-сценічних і хореографічних завдань, було проведено діагностування рівнів сформованості музично-сценічних умінь студентів відповідно визначених критеріїв і показників [3].

На етапі діагностики міри сформованості позитивного ставлення до музично-сценічної діяльності студентів було проведено анкетування. До переліку питань анкети були включені питання: Чи подобається Вам виступати на сцені? Чи викликає у Вас захоплення музично-сценічна діяльність? Ви часто берете участь у хореографічних постановках? Чи відвідували Ви хореографічну студію до вступу в університет? Ви самі обрали професію вчителя музики і хореографії? Ви здатні створювати музично-хореографічні композиції? Вам хочеться більше займатись удосконаленням своєї музично-сценічної діяльності? Чи цікавитеся Ви методами удосконалення сценічного руху? Вам подобається відчувати себе у центрі уваги? Вам подобається створювати хореографічні постановки для дітей?

Аналіз відповідей на запропоновані питання дозволив виявити сформованість потреби у систематичному здійсненні музично-сценічної діяльності. З'ясувалося, лише поодинокі студенти систематично відвідують концертні виступи танцювальних ансамблів. Третина опитаних відверто зізнались у тому, що їм не подобається виступати на сцені, бути у центрі уваги й брати участь у хореографічних постановках. Позитивною є тенденція самостійного вибору досліджуваними власної професії (91,5%). У той же час, виявилось, що 43,2% студентів не цікавляться методами удосконалення сценічного руху, 33,9% досліджуваним не подобається займатись створенням хореографічних постановок для дітей.

У процесі констатувального експерименту майбутні учителі музики і хореографії виконували цілий ряд практичних завдань, що викликало у них певні труднощі. Більшість не змогли визначити жанр хореографічної постановки, допускались помилки у відтворенні назв хореографічних рухів. Майже всі студенти у характеристиці образів зосереджувались лише на відповідності хореографічних рухів, залишаючи поза увагою міміку, погляд, візуальний контакт виконавця із учасниками дійства та публікою. Тому представників низького рівня сформованості діагностованого показника виявилось майже 47,5%, середнього – 40,2%, високого – 12,3%. У результаті обчислення отриманих даних було визначено рівні сформованості когнітивно-пізнавального компонента музично-сценічних умінь студентів, а саме: низький – 43,1%, середній

– 43,8%, високий – 13,1%.

Отже, проведені діагностичні заходи спрямовані на виявлення рівнів усвідомленості значущості формування власних музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії. Аналіз результатів анкетування свідчить про те, що майже 82,6% опитуваних не задоволені сформованістю власних музично-сценічних умінь в умовах виконання сценічної діяльності. Але прийнятним є той факт, що 89,8% з них мають бажання удосконалити їх у процесі навчання. На жаль, переважна більшість студентів (81,4%) вважає, що у процесі навчання в них не здійснюється розвиток власних музично-сценічних умінь. Лише окремі студенти (24,6%) вказують на те, що у процесі вивчення музично-виконавських дисциплін – гімнастиці, ритміці, основах акторської майстерності, викладачі наголошують на необхідності прояву артистичних умінь з метою відтворення яскравого художнього образу.

Література

1. Азаров Ю.П. Искусство воспитывать: кн. для учителя / Ю. П. Азаров. – М.: Просвещение, 1985. – 448 с.
2. Вильсон Г. Психология артистической деятельности: Таланты и поклонники / Glenn Вильсон [пер. с англ.]. – М.: Кошто-центр, 2001. – 384 с.
3. Психологические тесты в 2-х т. / под ред. А. А. Карелина. – М.: ВЛАДОС, 2003. – Т. 1. – 312 с.

Лі Ян – аспірантка факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Li Yang

Experimental study of the musical-scenic skills formed into future teachers of music and choreography

The experimental study of the formation of musical-scenic skills of students of arts faculties of pedagogical universities in the professional training process is revealed. The peculiarities of using the achievements of the theatre pedagogy in the process of training of future teachers of music and choreography for professional activity is emphasised. The development of diagnostic techniques for the formation of musical and stage skills of future teachers of music and choreography is shown. Four blocks of musical-scenic skill components are defined, such as motivational-oriented, cognitive-cognitive, emotional correction, communicative-artistic, as well as criteria and indicators. The level characteristics of the process of forming musical and stage skills of future teachers have been developed. Real grade of skills development has been monitored. It became conceptual in further stages of the experimental research.

It is conducted the diagnostic measures aimed at revealing levels of awareness of the importance of forming professional skills of future teachers of music and choreography. The analysis of the results of the survey shows that almost 82,6% of the respondents are not satisfied with the formation of their musical-scenic skills in terms of own choreographic performing activities. But it is acceptable that 89,8% of them have a desire to improve themselves. Unfortunately, the vast majority of students (81,4%) believe they are not developing their own musical-scenic skills in the process of learning. Some students (24,6%) indicate that future teachers can enhance own artistic skills for play a bright artistic image. Studying musical-performing disciplines such as gymnastics, rhythm, basics of acting, all of these can help.

Keywords: diagnostics; formation of musical-scenic skills; music and choreography teacher; musical-scenic skills; stages of experimental research.

References

1. Azarov, Yu.P. (1985). *Iskusstvo vospityvat: kniga dlya uchitelya. [Art educate: a book for teacher]*. Moscow: Prosveshchenie. 448 p. [in Russian].
2. Wilson, G. (2001) *Psikhologiya artisticheskoy deyatel'nosti: Talanty i poklonniki. [Psychology of artistic activity: Talents and admirers]*. Translated from English. Moscow: Koshto-tsentr. 384 p. [in Russian].
3. Karelina, A.A. (Ed.). (2003). *Psikhologicheskie testy : v 2-kh tomah. [Psychological tests : in 2 volumes]*. Vol. 1. Moscow: VLADOS, 312 p. [in Russian].

Li Yang, Postgraduate Student at the Faculty of Arts named after Anatolii Avdiievskiyi, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)